

ЕПИСКОП ЈЕГАРСКИ ПОРФИРИЈЕ ЕКСКЛУЗИВНО ЗА „НАЦИЈУ”

Народ жедан Бога

„Црква је увек изнова под критиком својих старих познатика, искусних ветерана ,политички коректног’ антитеизма. Само, понекад је на тапету због премало, а понекад због превише активне улоге. Понекад се од Цркве тражи да се клони свога народа, а понекад да га осуђује”

Пише: Маја Радонић

Један је од млађих владика Српске православне цркве, епископ историјске Епархије јегарске и игуман манастира Ковиљ. Благ, смирен и дубокомислен, несклон да тајну живота своди на њене делиће, нарочито је омиљен међу младима. Владика Порфирије је опште уважаван и драгоцен саговорник, којег с радошћу дочекујемо на страницама првог броја „НАЦИЈЕ”.

- Губећи оријентацију у многим битним доменима, модерни човек је заборавио, изгледа, и стварни смисао и природу Цркве?

Најчешће људи не разумеју природу Цркве и њену улогу у свету. Тако неки сматрају да је Црква својеврсна Пандорина кутија или централни комитет који може и треба да даје одговоре на различита социјална, културна, научна, друштвена, национална, политичка и слична питања човековог живота. Други би хтели да се Црква бави искључиво такозваним духовним и метафизичким проблемима.

Црква, међутим, човека посматра као личност, а то значи да води бригу о целомитом човеку, и о његовој души и о његовом телу. Брине се за човека у времену и у вечности. Отуда за Цркву не постоји нездрава, вештачка подела на сакралну и профану сферу живота. И када се бави питањима обичне, материјалне свакодневице човек не напушта свој поглед на свет, своју веру, него дела у складу са моралним и духовним вредностима за које се опредељује. Зато с пуним правом можемо рећи да се у сваком делу, у свакој речи и у сваком покрету, кроз успех и неуспех, у радости и у туги, у сваком дамару човековом види и његова вера. Све што човек има и што чини треба да носи на себи својеврсни духовни печат, има шансу да добије вечни смисао и идентитет. Уосталом, Црква постоји зато што је човек неутољиво гладан и жедан вечности и зато што постоји историјска реалност смрти, која кроз биолошки престанак живота представља и брутално, трагично ишчезнуће оних које волимо.

Уласком у Цркву Христову човек овде и сада добија могућност да учествује у победи над смрћу, добија могућност да спозна да је створен за вечни живот и то као биће радости и љубави. Другим речима, има шансу да не прогласи споредне разлоге постојања као примарне. Достојевски је говорио да медиокритети секундарне разлоге постојања, као што су успех у послу, богатство, здравље, слава, хармонична породица... проглашавају за примарне, док озбиљни и одговорни људи, макар и све имали, не могу бити радосни докле год не разреше проблем смрти. Црква нам дарује примарни смисао и разлог постојања, а то је победа над смрћу и вечна заједница љубави са Богом и ближњим. Интензитет и мера деловања Цркве на социјалном, националном, културном, политичком... плану зависи, у једној средини, од става према овој суштинској одредници Цркве као богочовечанске установе у свету. При том, увек треба имати на уму да Цркву не сачињавају само свештена лица него сви они који су крштени и који се изражавају као верници. У Србији је то, како нам указују анкете, готово 90 одсто становништва.

НАШЕ НЕМОЋИ И СИЛА БОЖЈА

- Српска православна црква протеклих година је, уз Војску, била институција којој народ највише верује. У процесу „деинституционализације Србије”, који личи на специјални рат, углед Војске је током прошле године, за само неколико месеци интензивне кампање, драстично срозан. Судаћећи по многим знацима и појавама, сада је на ред дошла Црква?

Од самога свога постанка Црква се налази на крсту. Уз ретке историјске изузетке, она је, са мање или више мржње прогањана. Чак и онда када би наилазили наизглед мирни периоди за Цркву, силе овога света су настојале да је, колико год је то могуће, контролишу. Овде, међутим, треба нагласити две истине:

Прво, радост и мир су унутарње категорије човековог бића, које не зависе пре свега од спољашњих околности. Радост је плод двоједине љубави — према Богу и према ближњем. Независно од околности у којима живимо, ако безусловно волимо оца, мајку, брата, сестру или пријатеља, и ако знамо да они воле нас, ми ћемо бити радосни. С друге стране, можемо да имамо и кристални дворач, али ако смо лишени љубави, тај ће нам дворач врло брзо постати најмрачнија тамница и пакао.

Друго, апостол Павле каже да се у немоћима нашим сила Божја показује. Заиста, споља гледано, Црква је слаба и немоћна. Она никада није располагала, па ни данас не располаже средствима помоћу којих би могла било коме да се наметне. Узмимо само медије, телевизију и радио. Црква данас нема могућност слободног приступа медијима. О њој углавном говоре они који нису из Цркве, а верници тек понекад имају шансу да сами о себи и о својој вери понешто сведоче. Па ипак, народ, хвала Богу, не само да има поверења у Цркву, него, више од тога, Цркву доживљава као свој духовни простор и као свој дом. У Цркви, дакле, постоји парадокс, да баш онда када изгледа да она пропада, да је све изгубљено, из пепела се силом Божјом, а не нашом заслугом, рађа нова снага и нови живот.

- Неки елементи антицрквене кампање као да су надахнути мржњом, попут емисије „Зашто се у Цркви шапуће” на Б92 ?

Евидентно је да и данас код нас постоји нетрпељивост у односу на Цркву. Сигуран сам да се ради о појединцима, а не о организованим кампањама. То су углавном људи који су још увек оптерећени концептом марксистичко-лењинистичког погледа на свет. А у реторици марксизма и из њега проистеклог комунистичког атеизма Црква је „опијум за народ”, део сталеза експлоататора „радничке класе”, „сервис свеколике реакције”... И зато је у друштвима отвореног борбеног атеизма Црква по правилу на мети беспштедних критичара из редова такозване „поштене интелигенције” (у функцији чувара постојећег поретка и весника неког „бескласног”, тобоже „идеалног” друштва).

И после пада комунизма, после отварања нашег друштва према различитим идеолошким и политичким опцијама, остао је на снази, код неких људи, овај пригодни, богоборачки речник — само сада адекватно пресвучен и трансформисан, умекшан и прикривен. Разлика је само у томе што су некадашњи гонитељи Цркве нескривено и брутално пројављивали своје непријатељство, а ови савремени се позивају на демократске принципе и европске токове.

НОВИ ДИЗАЈН ГОНИТЕЉА

Тако, прича о „одвајању државе и Цркве” овде код нас, у њиховом речнику (а после свега), има другачији укус него на Западу. Исто као и идеја „секуларног друштва”, улоге Цркве у друштву, увођења веронауке... Све то они изговарају и домишљају на већ изграђеним темељима, као нови чин у увежбаној пракси извржавања Цркве руглу. Као финални ударац који треба да коначно заврши одавно постојеће процесе.

Отуда и сви ти захтеви за спречавањем сваког озбиљнијег ангажмана Цркве; отуда овакав и оволики отпор Цркви, њеном месту и улози. И зато од Цркве често траже повлачење у кулу од слоноваче, изолацију, неучествовање... а, на другој страни — апсолутно учешће, став о свему што се догађа, све до суђења („недораслом”, „нецивилизованом”, „грешном”) народу. Деловала премало или превише, Црква је, дакле, увек изнова под критиком својих старих познаника, искусних ветерана „политички коректног” антитеизма. Само, понекад је на тапету због премало, а понекад због превише активне улоге. Понекад се од Цркве тражи да се клони свога народа, а понекад да га осуђује. Стога и разлика у реторици критичара: од оног — да Црква „поново диже главу”, „опет галами”, „злоупотребљава своју улогу”... па до оног — да „није осудила”, „дигла свој глас”, „прекинула са праксом”, да се „није оградилa од...” Али, и у једном и у другом случају, Црква је или „урадила нешто што не треба”, или „није урадила нешто што треба”. По потреби, од случаја до случаја.

У оваквој визији, Црква је увек схваћена као некакав талац атеистички „свесног дела друштва” — не да би била „одвојена од државе”, већ сервилно „подређена држави”. Или да би се склањала од државе, или да би јој служила. Примера ради, позивајући на узбуну наши „просветитељи” говоре да се овде спроводи клерикализација друштва, само због тога што неки политичари или јавне личности, изражавајући своју верску опредељеност, целивају Патријарху или свештеницима руку. Волео бих да објасне себи чињеницу да у Америци као и у већини демократских земаља Европе председници држава ступају на дужност кроз црквени чин, полагањем заклетве над Јеванђељем. Или, шта би рекли за неке скандинавске земље и Енглеску где су у истој личности спојени поглавар државе и поглавар Цркве. Домаћи критизери Цркве, по свој прилици, нису за демократију. Напротив, њима демократија смета, смета им слобода — што атеизам није званична религија и што напokon и у нашој земљи, и поред мноштва тешкоћа, свако може слободно да верује у Бога.

ЕПИСКОПИ — СЛОБОДНИ И РАЗЛИЧИТИ ЉУДИ

Нажалост, ови несрећници у суштини и не нападају Цркву, него своју претпоставку и идеолошку пројекцију Цркве, јер на Цркву увек гледају у политичком кључу и контексту.

Као да је Црква некаква партија, а не слободна (духовна, боготражитељска) заједница. Не знају да је значење речи Црква — целина, а појам партија долази од латинске речи — *pars*, што значи део (парче), што указује на поделу. Не може се Црква свести на део, на било коју партију. Целина је изнад дела — она обухвата све делове. Црква је отворена за све и свакога прихвата онаквим какав он јесте, не да би га осуђивала и критиковала, него да би тешила и указала на могућност преображаја и узрастања ка савршенству.

Из свега следи да је део наше модерне „поштене и непогрешиве интелигенције” заменио тезе, па је бесмислено бранити се од њеног удвојеног, двогласног напада. Што год да се одговори — никада није по мери критичара. Јер, иза њиховог става стоје, уједињени: мржња и незнање. Заиста, не знају шта раде, нека их Бог помилује.

- У специјалном рату гласинама, непрестано се последњих месеци сугерише да у врху Цркве постоји „тихи расцеп” потпуно супротна гледања на темељна питања народа, што је нарочито интензивовано након посете делегације СПЦ САД и потоњег јавног иступања неких владика. Шта је истина?

Гласине о „тихом расцепу” у врху наше Цркве нису тачне. Оне су или плод незнања и необавештености или, можда, и плод злих намера. Сабор наше Цркве чине епископи, који су слободни и различити људи, а не клонови или унифицирани, неслободни работи. Оно у чему су сви јединствени и једнодушни јесте православна вера и припадање православној цркви. Што се, пак, тиче начина организовања живота, као и односа према актуелним појавама на различитим пољима наше свакодневице, природно, постоје разлике, а понекад и потпуно супротна гледања. То ни у ком случају не умањује и не угрожава јединство. Напротив, богатство разлика отвара могућност за конструктиван дијалог у заједници љубави. Разлике ове врсте, уосталом, јављају се од самих почетака Цркве. Сусрећемо их већ међу апостолима, а саставни су део историјске динамике хода Цркве кроз све векове.

По потреби, међу епископима данас постоји неформална, спонтана комуникација и размена искустава и идеја. Поред тога, сви епископи и редовно се два пута годишње састају на саборима у Патријаршији у Београду, између осталог, и зато да би различите ставове у вези са виталним питањима живота Цркве усагласили кроз дијалог; да би

дошли до заједничких, саборних решења која су у датом моменту најбоља за Цркву и њену мисију у свету. Према томе, супротна мишљења немају за циљ да поразе и у „полемици” елиминишу другога (ближњега), него су братољубива, брижна борба за сабрата и настојање да се благим речима испоштује личност, али и чврстим аргументима покаже „корист” или „штета” нечијег става, по појединца и заједницу. При том, увек смо свесни да сабор епископа није скуп „непогрешивих индивидуа”, него заједница личности које имају и своје врлине и своје мане, али се труде да, по дару Божјем, одговорно, кроз многе тешкоће и искушења воде кормило Цркве путем спасења.

КОНТИНУИТЕТ ПОЛИТИЧКЕ ДЕМОНОЛОГИЈЕ

- СПЦ, као несумњиви духовни стожер свог народа кроз векове, данас добија замерке да се „сувише меша у политику”, а са друге стране, истовремено, да „сувише често пропушта да се изјасни о судбински важним питањима за опстанак народа и државе”. Какав је Ваш став о томе?

Ово је веома важно и бар исто толико актуелно питање, на које није лако одговорити. Пре свега због свеопште политизације наших живота у последњих шездесет година. Због тога што је у овом периоду наше историјске судбине све служило као идеолошка монета за поткусуривање, као део свеопште политичке борбе за одржање или рушење власти.

Све је тумачено као „црно” или као „бело”, „позитивно” или „негативно”, „у корак” са прогресом, истином, правдом, интересима народа — или против тога. У овој политичкој демонологији увек се тражио неки (најчешће скривени, добро закамouflирани) унутрашњи непријатељ, реакционар, рушитељ система и поретка. И пошто би се кривац сваки пут уредно пронашао, демаскирао и казнио — онда би се сви остали, сви они који нису криви, још јаче ујединили око вредности и идеја које су, ето, преживеле још један подмукли напад непријатеља.

На тој матрици (проналажења и одрицања) одвијао се читав спољашњи живот бившег режима. На оваквом принципу непрестаног доказивања „друштвено-политичке подобности” заснована је читава реторика система који је више од пола века одређивао ритам наших живота: од основне школе до факултета, од колевке па до гроба, суочавали смо се са овим полит-комесарским, банализујућим приступом тајни живота.

И то је она полазна тачка са које се обавезно мора кренути у потреби за правим одговором на замерке које добија Црква. И у тој истој тачки се одједном спајају све привидне различитости и једне и друге врсте примедби. Јер, и примедба да се Црква „сувише меша у политику”, и примедба да „сувише често пропушта да се изјасни о судбински важним питањима за опстанак народа и државе” потичу са истог извора и имају исто историјско и духовно порекло. Њихова сличност је управо у заједничком поједностављивању читавог живота на сферу политике, на „политичко”. Једни се жале да је Црква сувише у политици, други критикују њено одсуство из политике — али је и једни и други гледају из политичке перспективе, из сличног погледа на свет.

ЖИВОТ НИЈЕ САМО ПОЛИТИКА

Суштина је у томе да живот, једноставно, није само политика. И, такође, да опстанак народа и државе нису искључиво у домену политике. Што, наравно, не пориче значај политике, како за личност појединца, тако и за личност народа — већ профилише овај значај, ограничава га, даје му релативни оквир, поставља га у општи хоризонт наше судбине.

И није циљ Цркве да постане политичка партија и да изађе на тргове и улице, али, исто тако, она не може и неће да бежи од реалног живота, нити да се склања пред силом државе и захтевима „поштене (читај: атеистичке) интелигенције”. И у једном и у другом оваквом путу крије се исти пораз, исти пад, иста немоћ. Исти безизлаз.

Решење је у нечем трећем, другачијем. У прихватању дубоке тајне живота, његове енигматичне сложености. У одбијању готових решења и унапред задатих матрица. У акцији превазилажења свих лажних подела и олаквих одговора на тешка питања. У личном примеру и спремности на суочавање са злом. У боготражитељској вери у спасоносну моћ покајања, у заједницу у Христу, у силу личног и заједничког (саборног) преображења. Решење је, сигурно, у правилном разумевању међуодноса политике и друштва, оних идеолошких (артифицијелних) и оних истинских (органичних) решења. И у схватању да Црква није и не сме бити ограничена само на олтар или припрату храма.

Решење је увек конкретно и због тога увек различито. Јер као што нема право одговора без право питања — тако нема ни конкретно решење без конкретног проблема. Проблема на који се мора увек изнова, увек другачије, увек конкретно одговорити.

ЦРКВА УВЕК САВРЕМЕНА

- Неки добронамерни аналитичари примећују да Црква није методологију свог наступа довољно прилагодила човеку постмодерног доба, те због тога у понечему делује анахроно и непотребно губи комуникацију са младом урбаном генерацијом. Да ли због тога Црква треба да се модернизује?

„Идите и научите све народе крштавајући их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да држе све што сам вам заповједио; и ево, ја сам с вама у све дане до свршетка вијека. Амин.” То су речи које је Господ упутио апостолима својим. То су речи које су упућене Цркви у свим временима. Наша Црква је мисионарска. Она је дужна да проповеда. Ту, међутим, треба бити опрезан. Треба се чувати сваковрсног пропагандизма и идеологизације. Црква је позвана да сведочи Благој Вести о одлучном мешању Бога у повест човечанску ради спасења од греха и од смрти. Ово сведочење се не своди само на вербалну проповед, него пре свега на живо сведочење сваког хришћанина својим

личним примером као најгромогласнијом проповеђу и најуверљивијим доказом да Бог воли човека и да је човек позван да воли Бога.

Колико смо ми, савремени хришћани, као Црква у томе успели не могу да проценим. Једно је сигурно: млади се враћају Цркви; Црква је дужна да им изађе у сусрет, а да при том сама не буде поведена духом времена у смислу модернизације која мења саму суштину вере, као што је то случај са неким другим хришћанским заједницама, јер „Христос је исти, јуче и данас и у векове!“ Не треба Црква да се мења; она треба силом и благодаћу Божјом да мења и преображава овај свет у Царство Божје, које није од овог света. С друге стране, прихватајући у наручје оне који јој долазе и — „излазећи из себе“ — у сусрет друштву Црква мора да говори језиком који је разумљив и близак онима којима се обраћа. Не може говорити језиком којим се обраћала људима у прошлим вековима, јер Црква је увек савремена. Позвана је да даје одговоре на питања и изазове сваког времена. Зато се у зависности од епохе и цивилизацијског ступња мењају начини обраћања, али су порука и дух увек исти. Угледајмо се на апостола Павла који каже: „Свима сам био све, да како год неке спасем.“

- Ви немате комуникацијски проблем са младом генерацијом: око манастира Ковиљ окупља се велики број људи, а урбана младеж, чини се, предњачи. Чиме их сабирате око тог средишта?

То би требало питати оне који у наш манастир долазе. Знам само да све бива спонтано. Ипак, чини ми се да и географски положај манастира доприноси да нам долази велики број људи у посету. Наиме, манастир се налази између два велика града — Београда и Новог Сада, а врло је близу аутопуту, тако да се до нас веома лако и једноставно стиже. Народ је, притом, жедан и гладан Бога. Жедан је духовне речи и гладан утехе и смисла. Највећа утеха, врховни смисао је Бог. Ту треба тражити одговор на питање: зашто данас, нарочито млади, посећују светиње уопште, па ето и наше скромно братство. <

ПРАВОСЛАВНИ АЗИЛ ЗА НАРКОМАНЕ

Љубав која исцељује

- При манастиру Ковиљ делује и својеврсни азил за младе наркомане, које прихватате, лечите, враћате у живот. Каква су ваша духовничка искуства у вези са тим?

Наркоманија, можда звучи чудно, открива неутољиву и неугасиву метафизичку жеђ човеку за смислом и љубављу. Једино Бог може да задовољи и испуни ову потребу. Без Бога, код наркомана се више него код других види осећај усамљености и празнине. А, ако човек не нађе Бога, он посеже за различитим сурогатима којима покушава да замени аутентични смисао. Сурогати су, међутим, само нека врста медикамената који на један краћи или дужи период могу да прикрију празнину. Дрога је свакако један од најпогубнијих и најварљивијих сурогата. Стога, кад неко постане наркоман, то је видљиви знак да он нема само психолошки, него и дубоки духовни проблем. Нажалост, искрено говорећи, наркоманима се код нас мало ко озбиљно и с љубављу бави. Они су углавном презрени. Једини начин да им се помогне јесте спремност да се с великом пажњом и саосећањем ослушкују њихове душе, егзистенцијални болови и дубоки вапај за смислом, а то значи да им се пружи безусловна, јеванђелска, христолика љубав. <

(Јун 2005)